

Styrelsen	2025-12-16
Handling nr	11.4
Handläggare	Hanna Björk
Daterad	2025-12-02
Reviderad	

Till
Styrelsen för Västtrafik AB

Handlingsplan för miljö och klimat 2025–2035

FÖRSLAG TILL BESLUT

Med anledning av nedanstående föreslås styrelsen besluta
att fastställa Handlingsplan för miljö och klimat 2025–2035.

Skövde dag som ovan

Lars Backström

Camilla Holtet

BAKGRUND

Västtrafik har tagit fram en uppdaterad handlingsplan för miljö och klimat för perioden 2025–2035.

Handlingsplanen utgår ifrån den aktualiserade Miljö- och klimatstrategin och beskriver åtgärderna som krävs för att vi ska uppnå målen fram till 2035.

I aktualiseringen av Miljö- och klimatstrategin framgår att målen ligger fast men har kompletterats bland annat med mål om totala utsläpp, dvs inte bara måltal med utsläpp per personkilometer. Detta på grund av att resandet inte haft den utveckling som antogs innan pandemin.

Västtrafiks handlingsplan för miljö- och klimat kommer att uppdateras vid behov eftersom förändringar i förutsättningarna sker i hög takt, vilket medför osäkerheter gällande drivmedel och fordon. Förändringar i förutsättningar kan ha avgörande betydelse för vilka åtgärder som är möjliga att genomföra.

Åtgärderna för måluppfyllelse sker i samband med trafikupphandlingar och är en del i förstudiearbetet.

Handlingsplanen utgör ett beslutsunderlag för Västtrafiks styrelse.

//

Bilaga - Handlingsplan för miljö och klimat 2025–2035

Handlingsplan för miljö och klimat 2025–2035

2025-12-16

Innehåll	
Inledning	3
Mål för allmän kollektivtrafik	4
Mål för kollektivtrafiken i Västra Götaland	5
Klimat	5
Energi	5
Luftkvalitet	5
Buller	5
Nuläge (2024) per trafikslag	6
Västtrafiks prognos mot 2035	7
Klimat	8
Energi	9
Luftkvalitet	10
Buller	10
Åtgärder	11
Generella åtgärder för samtliga trafikslag	11
Buss	11
Tåg	12
Spårvagn	12
Båt	12
Beräknade kostnader för genomförande av handlingsplanen	13

Inledning

Västtrafiks uppdrag är att inom de ramar och mål som den regionala kollektivtrafikmyndigheten (RKM) fastställt upphandla och utveckla kollektivtrafiken inom regionen. Ramar och mål fastställs i Miljö- och klimatstrategin, som är en del av Trafikförsörjningsprogrammet som beslutas av regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen och som är styrande för Västtrafiks inriktning av miljöarbetet.

Denna handlingsplan för miljö- och klimat är Västtrafiks handlingsplan för att nå Västra Götalandsregionens miljömål. Det förutsätts att alla trafikslag bidrar kraftfullt till måluppfyllelsen.

Uppdatering av handlingsplan för miljö och klimat

Västtrafiks handlingsplan för miljö och klimat uppdateras vid behov eftersom förändringar i förutsättningarna sker i hög takt vilket medför osäkerheter gällande drivmedel och fordon. Förändrade förutsättningar kan ha avgörande betydelse för vilka åtgärder som är möjliga att genomföra.

Avgränsningar

Handlingsplanen omfattar den allmänna kollektivtrafiken som utförs med buss, spårvagn, tåg och fartyg. Även planering av kollektivtrafik i kris och beredskap och projekt som genomförs i allmän kollektivtrafik ska bidra till måluppfyllelse och följa handlingsplanen.

Olika energival innebär olika risker och eftersom kollektivtrafiken är en del av totalförsvaret behöver dessa risker minimeras så att drivmedel finns att tillgå vid samhällskriser. Genom att arbeta aktivt med frågan i utvecklings- och planeringsfasen av kollektivtrafiken samt jobba med såväl miljö- och klimatmål som beredskap minskas riskerna.

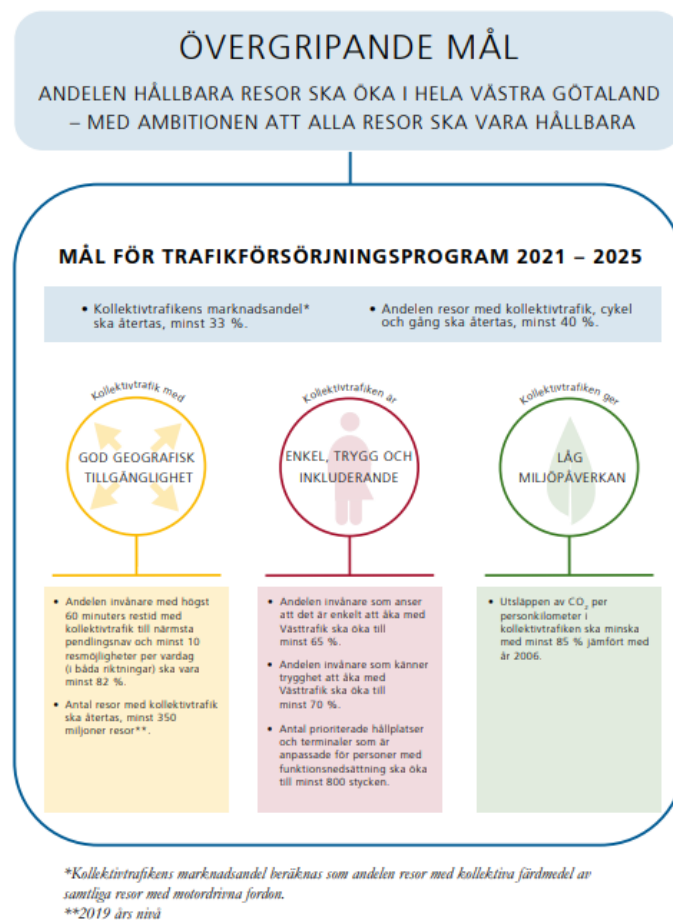
För att bidra till och öka kunskapen kring beredskapsfrågor och resiliens

- deltar Västtrafik i ett projekt som drivs av Swedish Environment Institute (SEI) som ska undersöka kollektivtrafikens resiliens i den pågående elektrifieringen.
- deltar Västtrafik, tillsammans med Svensk Kollektivtrafik och andra kollektivtrafikhuvudmän, i dialog med IVL Svenska Miljöinstitutet om eventuella framtida forskningsprojekt kring resiliens och hållbarhet utifrån kollektivtrafikens perspektiv inom ramen för elektrifiering.

Handlingsplanen omfattar inte särskild kollektivtrafik och allmän anropsstyrd trafik. En särskild handlingsplan för den anropsstyrda trafiken har tagits fram; Hållbarhet för anropsstyrd trafik – mål och handlingsplan.

Andra åtgärder för att minska kollektivtrafikens negativa miljöpåverkan är att arbeta med frågor som gäller stadsplanering och byggande, prioritering i gaturummet och underlättandet av framkomlighet för kollektivtrafiken samt att öka beläggningen i fordonen. Arbetet med dessa parametrar ingår inte i denna handlingsplan.

Mål för allmän kollektivtrafik

För delmålet Låg miljöpåverkan finns Miljö- och klimatstrategin framtagen som beslutats av Kollektivtrafikenämnden och är den strategi som är styrande för Västtrafiks inriktning av miljöarbetet.

Mål för kollektivtrafiken i Västra Götaland

Nedan visas miljömål för Västtrafik som ingår i Västra Götalandsregionens miljö- och klimatstrategi.

Klimat

Minskning av fossila koldioxidutsläpp per personkilometer jämfört med 2006 och totalt utsläpp av koldioxid i ton.

2025: 85 %, 37 000 ton

2030: 87 %, 24 000 ton

2035: 90 %, 19 000 ton

Energi

Energimålet avser den energi som förbrukas i fordonen och anges som minskad energianvändning per personkilometer jämfört med 2006 och i total energianvändning GWh.

2025: 15 %, 610 GWh

2030: 30 %, 550 GWh

Luftkvalitet

Minskade utsläpp av kväveoxider och avgaspartiklar per personkilometer jämfört med 2006.

2025: 70 %

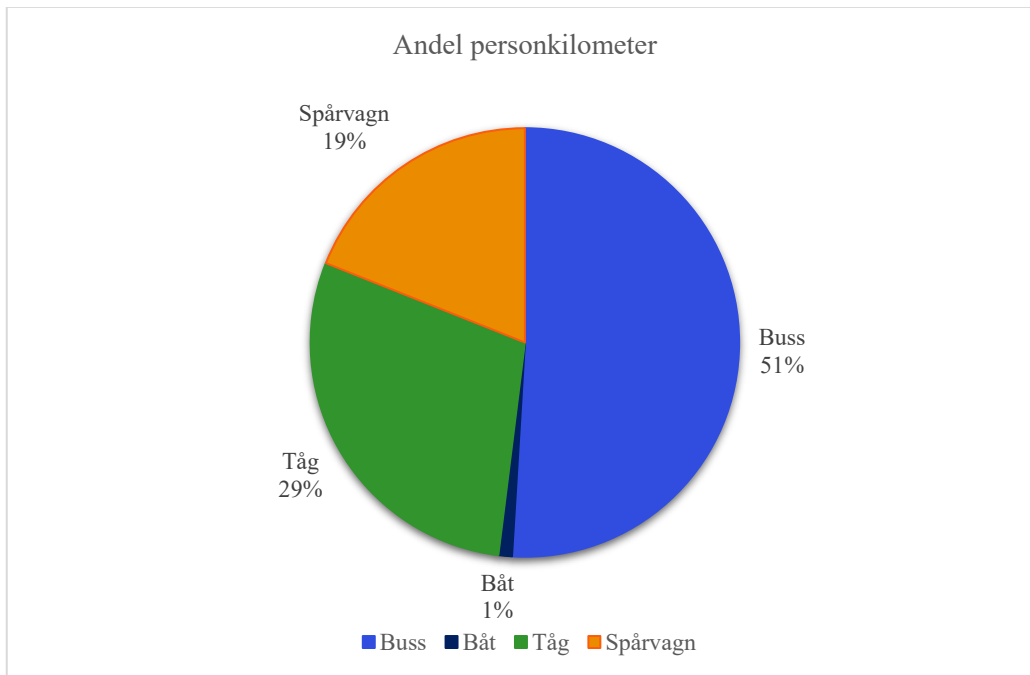
2035: 80 %

Buller

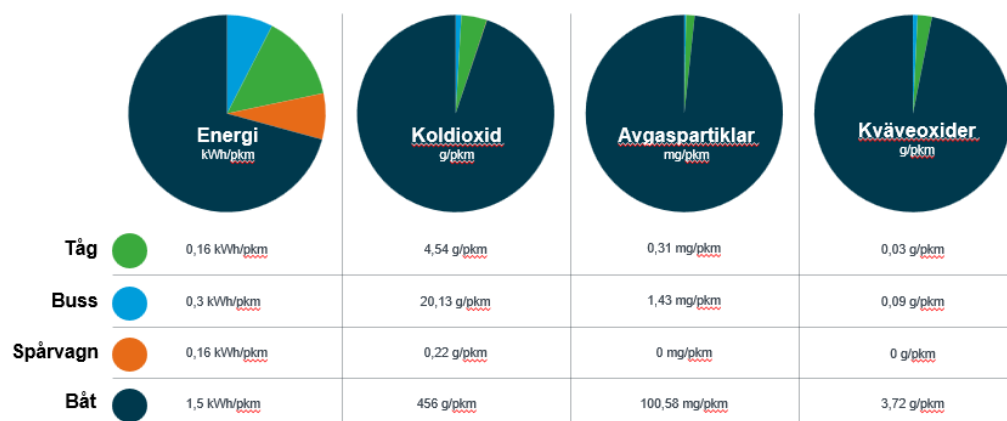
Målet om minskat buller kvarstår men kvantifieras fortsättningsvis inte. I stället utgör andelen eldrivna bussar en indikator för sänkta bullernivåer.

Nuläge (2024) per trafikslag

Västtrafik har mellan åren 2006 och 2024 minskat utsläppen av koldioxid per personkilometer med drygt 72 %. Nedan presenteras personkilometrar utförda år 2024 uppdelat per trafikslag, buss, båt, spårvagn och tåg.

Figuren nedan visar de olika trafikslagens andel av Västtrafiks utsläpp beräknat per personkilometer (pkm) för energianvändning, koldioxid, avgaspartiklar och kväveoxider år 2024.

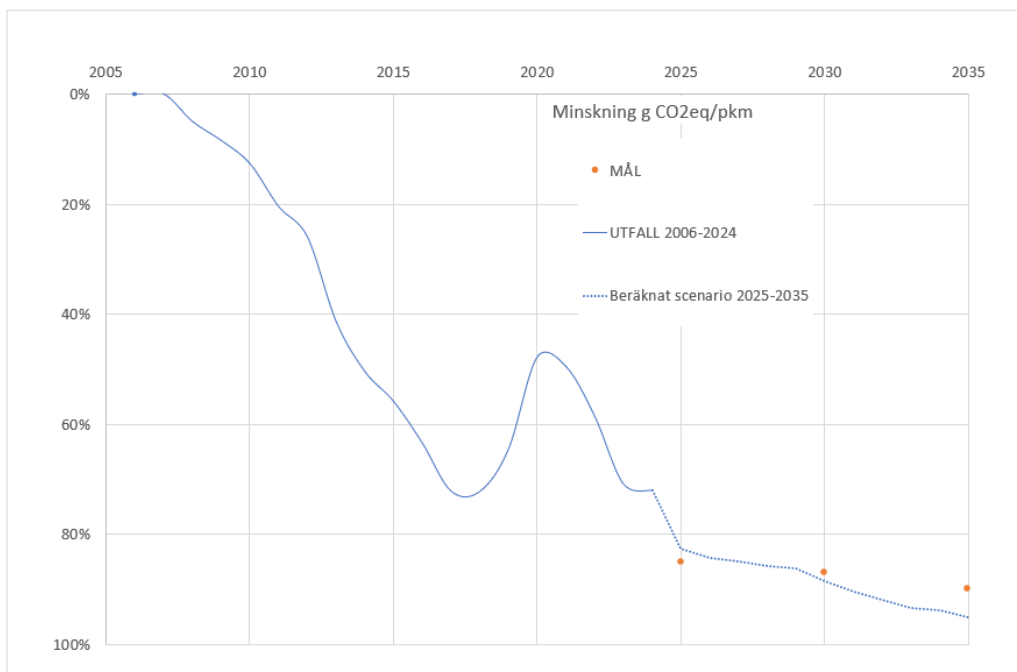
Västtrafiks prognos mot 2035

Det övergripande miljömålet för Västtrafik är minskning av koldioxidutsläppen. För att nå det krävs en kraftfull elektrifiering. Nås klimatmålet kommer målen om minskade utsläpp av kväveoxider och avgaspartiklar, minskad energianvändning och minskat buller också att nås. Alla trafikslag ska i hög grad bidra till att målen nås.

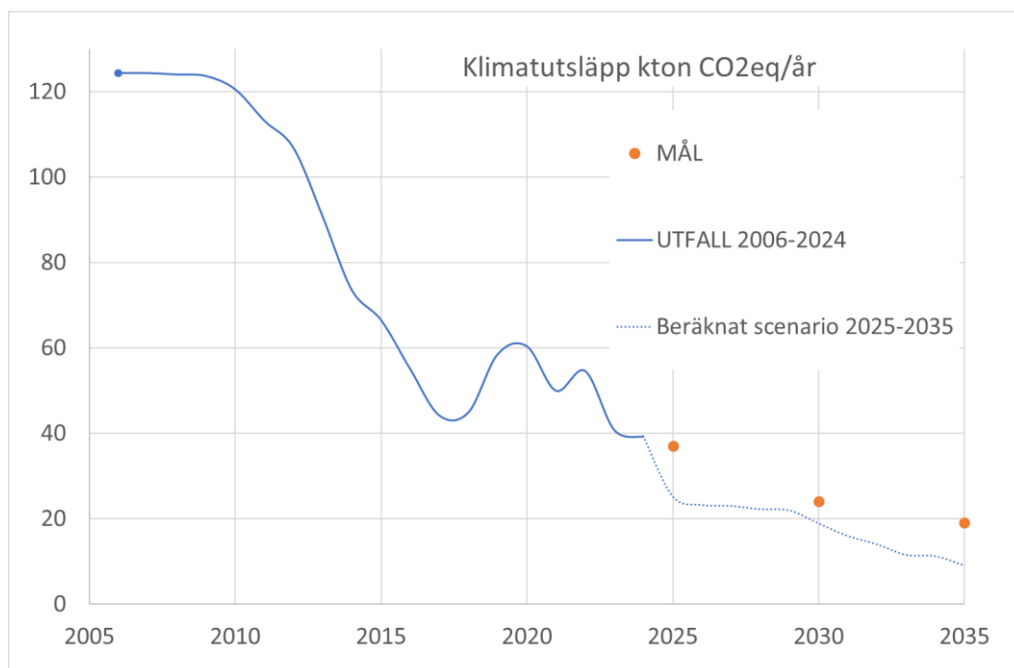
Elektrifierad trafik gör stor nytta genom minskade utsläpp av hälsopåverkande gaser och partiklar och minskat buller. Detta gäller i samtliga miljöer där många människor bor eller vistas och skapar nya möjligheter för samhällsbyggnad.

Västtrafik har tagit fram prognoser för måluppfyllelse (se följande diagram)
Under avsnittet Åtgärder beskrivs de åtgärder per trafikslag som krävs för måluppfyllelse och som ligger till grund för prognosen.

Klimat

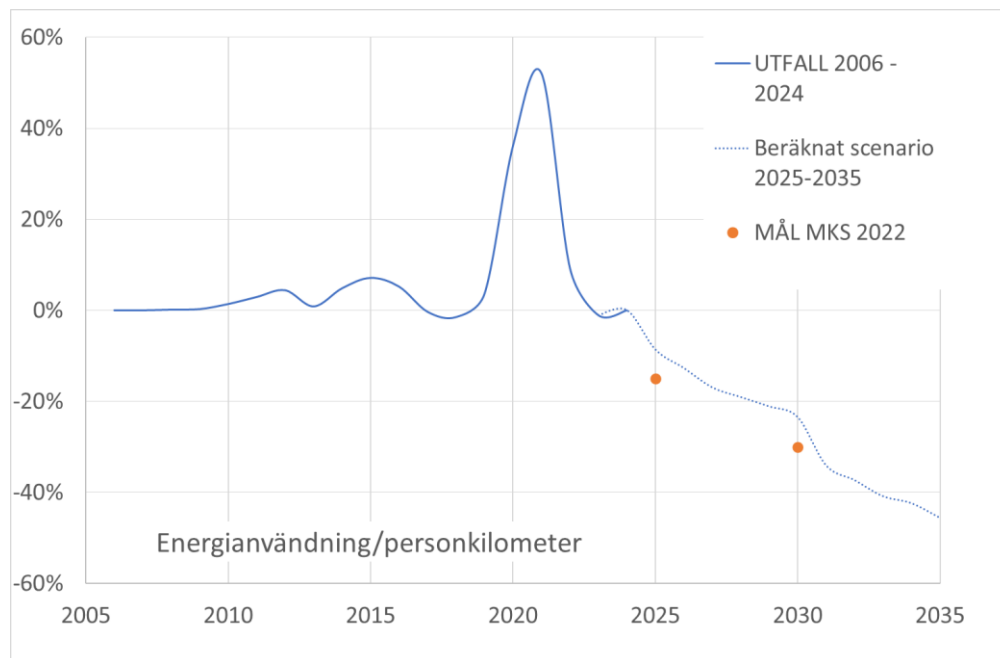

Figuren ovan visar minskning av koldioxid per personkilometer mellan 2006 och 2024 samt en prognos mellan 2025 och 2035.

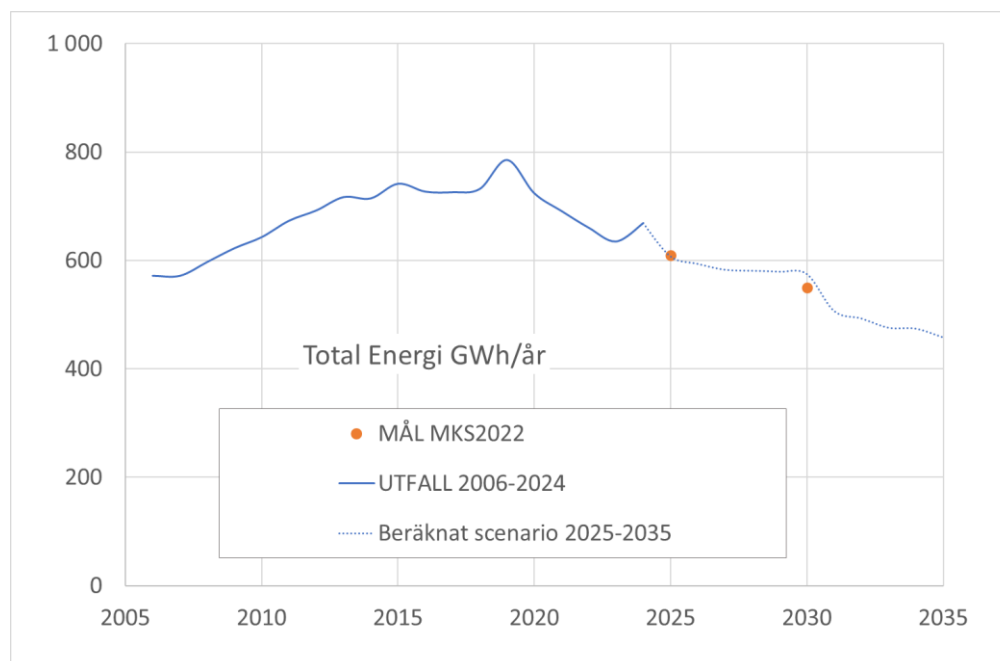

Figuren ovan visar minskning av totala ton koldioxid mellan 2006 och 2024 samt en prognos mellan 2025 och 2035.

Energi

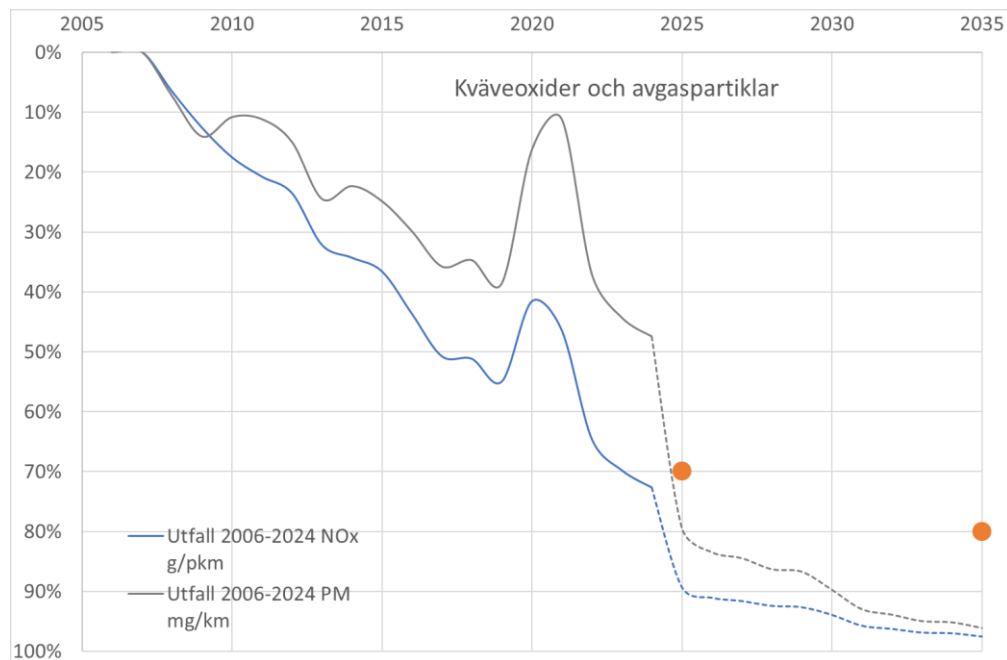

Figuren ovan visar minskning av energianvändning per personkilometer mellan 2006 och 2024 samt en prognos mellan 2025 och 2035.

Figuren ovan visar total minskning av energianvändningen mellan 2006 och 2024 samt en prognos mellan 2025 och 2035.

Luftkvalitet

Buller

Av Västtrafiks totalt 2000 bussar är 850 stadsbussar, varav 455 är elbussar.
20 stycken regionbussar drivs med el.

Åtgärder

Generella åtgärder för samtliga trafikslag

- Senast år 2030 ska enbart drivmedel producerat från förnybara källor användas inom kollektivtrafiken oavsett trafikslag. Alla trafikslag ska i hög grad bidra till att målen nås.
- El för framdrift ska vara ursprungsmärkt med ursprungscertifikat, 100 % från förnybar källa och ha certifikat med hänsyn tagen till biologisk mångfald, exempelvis Bra Miljöval.
- Eldrift innefattar fullelektriska fordon och fartyg, elektrisk andel av trafik med laddhybridfordon samt bränslecellsdrivna fordon som försörjs med drivmedel med minst 90 % minskningsvärde avseende klimatpåverkande utsläpp.
- Krav på hållbara leverantörsled ställs vid upphandling av trafik och fordon.
- EUs direktiv om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster (CVD - Clean Vehicles Directive) implementerades i svensk lagstiftning 2022 och innebär ökade krav på rena och utsläppsfria fordon.
- Begreppet eldrivna fordon eller fartyg ska likställas med CVDs begrepp utsläppsfria fordon vilket även omfattar exempelvis vätgasdrivna bränsleceller.

Buss

Åtgärderna inom busstrafiken är uppdelat på stads- och tätortstrafik (klass 1), samt regiontrafik (klass 2).

All stads- och tätortstrafik med buss ska elektrifieras i samband med nya upphandlingar och ska vara klart senast år 2030.

Regiontrafik med buss ska drivas av el, biogas eller flytande biodrivmedel. Elbussar kommer behöva introduceras i regiontrafik snarast för att öka till en andel på cirka 30 % år 2031 och drygt 65 % år 2035.

Utbudet av biogasbussar har kraftigt minskat och av konkurrensskäl kan inte krav ställas på enbart gasdrift vid upphandling. Andelen biogasbussar i regiontrafik förväntas ligga på cirka 17 % fram till 2030 för att därefter i princip upphöra.

Vid användning av flytande biodrivmedel, bör minskningsvärdet vara på minst 70 %. Andelen biodieselbussar i regiontrafik förväntas vara 70-80 % 2025-2030 för att därefter minska till cirka 35 % år 2035 till förmån för elektrifierade fordon.

En elektrifiering av stads- och tätortstrafik kommer leda till att målen på minskat buller nås. En bussflotta som består av elbussar är i sig en bullerdämpande åtgärd. Elbussar är tystare än konventionella bussar särskilt vid låga hastigheter där motorljudet dominerar över däckljudet.

Tåg

Energieffektivisering ska ingå i kravställningen, dels vid nyanskaffning av tågfordon men också vid framdrift av befintliga tåg.

Fordonen på Kinnekullebanan ska använda biodrivmedel i så stor utsträckning som möjligt. Senast 2028 används 100 % biodrivmedel.

Ambitionen är att tågtrafik på elektrifierad bana ska utföras med eldrivna tåg (avser Kinnekulletåget).

Spårvagn

Energieffektivisering ska ingå i kravställningen, dels vid nyanskaffning av spårvagnsfordon men också vid framdrift av befintliga spårvagnar.

Båt

Minst 85 % av fartygens totala energianvändning ska vara utsläppsfri år 2030, dvs elektrifierad.

I alla nya upphandlingar utreds hur hög elektrifieringsgrad som är möjlig att uppnå, med inriktningen att all ordinarie trafik ska vara elektrifierad. I utredningen tas hänsyn till säsongsbetonad trafik där reservfartyg i första hand ska vara elektrifierade och i andra hand ska biodrivmedel användas.

Fartyg ägda av Västtrafik ska upphandlas med eldrift. Den eventuellt ökade investeringskostnaden bedöms uppvägas av en lägre driftskostnad.

Beräknade kostnader för genomförande av handlingsplanen

Det finns en osäkerhet i teknik- och fordonstillgång samt i kostnad för att uppnå de föreslagna målen. Flera åtgärder innebär övergång till ny teknik där den tekniska utvecklingen är snabb och där kostnaden bedöms påverkas av att tekniken mognar och blir mer vanlig i kollektivtrafiken.

Kostnad för genomförande av åtgärder i handlingsplanen finns medtagna och redovisas särskilt i Västtrafiks långtidsprognos och budget. Det gäller såväl de delar där åtgärderna avser ökade kostnader i samband med upphandlingar av trafikavtal som bedömd kostnad för särskilda åtgärder som inte är direkt kopplade till trafikavtal, till exempel investeringar i elektrifierade fartyg eller batterielektrisk framdrift på tåg. Förutom att vara en del i processerna kring budget och långtidsprognos lyfter miljö- och klimatstrategin fram att dialog behöver hållas inför varje ny trafikupphandling, för att ta ställning till eventuella extrakostnader kopplade till måluppfyllnad.

Åtgärder enligt miljö- och klimatstrategin måste löpande prioriteras mot andra satsningar inom kollektivtrafiken. De åtgärder som innebär investeringar för Västtrafik eller Västra Götalandsregionen måste också prioriteras i regionens investeringsprocess.

Där så är möjligt bör externa medel sökas för omställningen mot eldrift, till exempel Klimatklivet, elbusspremien och projektstöd från Västra Götalandsregionens Miljö- och utvecklingsnämnd.

//